

Лекція: Спеціалізація, концентрація та інтеграційні процеси в сільськогосподарському виробництві.

1. Спеціалізація як основна форма суспільного поділу праці та її особливості в сільському господарстві.
2. Поняття про галузі, їх характеристика.
3. Типи спеціалізованих господарств.
4. Суть концентрації виробництва.

Михайлов С. І. Економіка аграрного підприємства с. 274-285, Рижмань Д. І. Економіка підприємства с. 229-243.

Спеціалізація сільського господарства являє собою переважний розвиток однієї або декількох галузей на виробництві товарної продукції в окремих господарських районах, областях і регіонах. Розвиток цих галузей і виробництво відповідних продуктів визначає виробничий напрям сільського господарства.

Процес спеціалізації характеризується зосередженням засобів виробництва і робочої сили сільськогосподарських підприємств на виробництві окремих видів товарної продукції з урахуванням природних і економічних умов.

Спеціалізація - це процес відособлення та створення підприємств або галузей для виробництва однорідної продукції.

Спеціалізація аграрних підприємств — це переважаюче виробництво в них відповідного виду (видів) продукції, для якого тут існують найсприятливіші природно-економічні умови.

Зазвичай, у більшості аграрних підприємств організація виробництва передбачає розвиток однієї або двох галузей рослинництва й однієї або двох галузей тваринництва в раціональному поєднанні з додатковими тапідсобними галузями. Вони формують товарну продукцію і визначають виробничий напрям підприємства.

Рівень спеціалізації найповніше характеризується питомою часткою окремих галузей в структурі товарної продукції підприємства. Він дає змогу виявити ті види продукції, з якими підприємство вступає в суспільний поділ праці.

Концентрація сільськогосподарського виробництва — це процес зосередження засобів виробництва, земельних і трудових ресурсів з метою збільшення виробництва продукції на підприємствах. Концентрація сільського господарства є об'єктивною закономірністю розвитку і сприяє підвищенню ефективності виробництва. Концентрація виробництва у сільському господарстві здійснюється в двох формах: нагромадження і централізація виробництва. Нагромадження забезпечує розширене відтворення і сприяє посиленню концентрації виробництва.

Централізація виробництва — це збільшення його розмірів шляхом об'єднання кількох господарств в одне і встановлення єдиного керівництва.

Обидві форми концентрації виробництва взаємопов'язані; супроводжують і доповнюють одна одну.

Основним показником рівня концентрації сільськогосподарського виробництва є обсяг валової продукції в натуральному або вартісному виразі. Розміри окремих галузей сільськогосподарських підприємств визначаються валовими зборами зерна, цукрових буряків, обсягом валового виробництва молока, яєць, м'яса, вовни та іншої продукції. Розміри господарств найбільш точно характеризуються обсягом річної вартості валової продукції.

Для аналізу рівня концентрації застосовуються як абсолютні, так і відносні показники, тому розрізняють абсолютну і відносну концентрацію.

Абсолютна концентрація характеризує розміри виробництва окремих підприємств, а її рівень визначають наступні показники: обсяг випуску продукції, середньорічна вартість основних виробничих фондів, середньоспискова чисельність працюючих. Найбільш об'єктивний показник обсягу випуску продукції.

Відносна концентрація характеризується розподілом загального обсягу виробництва в галузі між підприємствами різного розміру. Показники відносної концентрації: частка окремого підприємства у випуску якої-небудь продукції в обсязі її випуску в цілому по галузі; частка підприємства на ринку продаж і ін. Показники рівня відносної концентрації у визначеній мірі характеризують ступінь монополізації підприємства.

Поняття про кооперування та інтеграцію в сільському господарстві, їх соціальне і економічне значення.

Структурна перебудова аграрного сектора і його ефективне функціонування вимагають подальшого розвитку і вдосконалення кооперування виробництва.

Тому поглиблення спеціалізації і посилення концентрації сільськогосподарського виробництва здійснюється на основі міжгосподарської кооперації. Як форма організації виробництва міжгосподарська кооперація передбачає більш глибоку його спеціалізацію на основі об'єднання виробничих ресурсів господарств — учасників кооперації.

Міжгосподарська кооперація — це об'єднання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств для організації спільного виробництва окремих видів продукції. Кооперуючись, господарства налагоджують і вдосконалюють виробничі зв'язки і створюють велике спеціалізоване виробництво. Тому міжгосподарська кооперація значно підвищує ефективність сільськогосподарського виробництва і сприяє вирішенню багатьох соціально-економічних проблем села.

Агропромислова інтеграція — це поєднання сільського господарства і промисловості, економічною передумовою чого є безперервність науково-технічного прогресу, що ґрунтується на сукупності виробничих взаємовідносин і різною мірою проявляється й удосконалюється протягом всього розвитку суспільного виробництва.

Забезпечення гарантованого виробництва продукції, каналів її реалізації і усунення втрат зумовлює організацію, з одного боку, виробничих підрозділів в середині господарства для промислової переробки і доведення продукції до

товарного вигляду і споживача, тобто формування інтегрованих господарських структур, а з другого — кооперування та інтеграцію і створення на цій основі територіальних чи галузевих агропромислових формувань (асоціацій, корпорацій, концернів), в яких органічно розвивається виробництво, промислова переробка, зберігання і реалізація кінцевої продукції з виходом на зовнішній ринок.

На господарському рівні аграрно-промислова інтеграція розвивається шляхом організації власної переробки в сільськогосподарських підприємствах, фермерських і приватних господарствах.

Підприємства, які входять до інтегрованих формувань, зберігають юридичну та господарську самостійність і працюють на принципах господарського розрахунку та взаємної вигоди.

Агропромислове підприємство — це виробничий тип (вид) агропромислової інтеграції, який відзначається наявністю у структурі виробництва окремо взятого підприємства.

Агрофірма — це багатопрофільне господарство, в якому розвиваються рослинницькі та тваринницькі галузі; а також власна переробка одержаної продукції та її реалізація через власну торговельну мережу.

Агропромислове об'єднання — це організаційне оформлення АПК на рівні адміністративного району при повній юридичній та господарській самостійності інтегрованих підрозділів.

Агропромисловий комбінат — форми інтегрованого багатогалузевого виробництва на регіональному рівні. Агрокомбінати створювались навколо великих міст і промислових центрів за наявністю сільськогосподарської і переробної промисловості, значної концентрації населення.

Агропромислові концерни — це об'єднання різноманітних підприємств, які здійснюють спільну діяльність на основі добровільної централізації функцій і госпрозрахункового обслуговування сторонніх підприємств.